

Závěrečný projekt

1. Téma: Pragmatická jazyková rovina u dětí navštěvujících běžnou mateřskou školu

Problém: Vztah mezi **obtížemi v komunikační schopnosti** a **úrovní pragmatické jazykové roviny** u dětí před nástupem povinné školní docházky v Jihomoravském kraji

Otázka: Jaký je vztah mezi obtížemi v komunikační schopnosti a úrovní pragmatické jazykové roviny u dětí před nástupem povinné školní docházky v Jihomoravském kraji?

Celá práce bude zaměřena na oblast pragmatické jazykové roviny u dětí navštěvujících běžné mateřské školy v Jihomoravském kraji. Do oblasti pragmatické jazykové roviny spadají především schopnost vyjádřit komunikační záměr, konverzovat či vhodně využívat neverbální komunikaci. Jedná se tedy o dovednosti, které člověk ve svém životě běžně využívá, přesto se stala tato oblast předmětem zájmu logopedie poměrně nedávno a bývá často opomíjena, oproti ostatním jazykovým rovinám, kterým je věnována daleko větší pozornost. Především proto bylo zvoleno toto výzkumné téma. Kromě toho bych ráda navázala na svou bakalářskou práci, ve které jsem se věnovala pragmatické jazykové rovině u dětí na prvním stupni běžné základní školy, a využila tak dále znalosti a zkušenosti s touto jazykovou rovinou. Výzkum se bude tedy zabývat pragmatickou jazykovou rovinou u dětí před nástupem povinné školní docházky a rozšíří tak poznatky v této oblasti, které bude možné využít v praxi.

Hlavním cílem navrhovaného výzkumu je analýza pragmatické jazykové roviny u dětí před nástupem povinné školní docházky v Jihomoravském kraji. Dílčími cíli jsou analýza vztahu mezi obtížemi v komunikační schopnosti a úrovní pragmatické jazykové roviny u dětí běžných mateřských škol, analýza nejčastějších potíží v rámci pragmatické jazykové roviny a analýza schopnosti navazovat sociální vztahy.

2. Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je vztah mezi obtížemi v komunikační schopnosti a úrovní pragmatické jazykové roviny u dětí před nástupem povinné školní docházky?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jakým způsobem ovlivňuje narušená výslovnost u dětí předškolního věku jejich schopnost navazovat sociální vztahy v mateřské škole?
- Lze pozorovat obtíže v neverbální komunikaci častěji u dětí, u kterých se vyskytují obtíže v komunikační schopnosti?
- Ovlivňuje nějakým způsobem snížená pozornost u dětí předškolního věku dovednost dodržet roli komunikačního partnera?

3. Kvantitativní výzkumná strategie

Pro navrhovaný výzkum byla vybrána kvantitativní výzkumná strategie, a to z několika důvodů. Jedná se o téma, o kterém lze najít informace, a vychází se tedy již ze známé teorie. Kromě toho se jedná o fenomén, ve kterém lze identifikovat proměnné a zformulovat hypotézy, a navíc je k dispozici velký vzorek, cílem je vztahy mezi proměnnými kvantifikovat. Výzkumné šetření bude prováděno v několika mateřských školách v Jihomoravském kraji, proto bude využita technika pozorování, tedy zaznamenávání do pozorovacího archu, což umožní získání většího počtu dat.

4. Hypotézy:

- Děti s narušením výslovnosti mají výraznější obtíže v navazování sociálních vztahů než děti bez narušení výslovnosti.
- Obtíže v neverbální komunikaci lze pozorovat častěji u dětí, u kterých se vyskytují obtíže v komunikační schopnosti než u dětí, u kterých se nevyskytují.
- Dovednost dodržet roli komunikačního partnera je častěji narušena u dětí se sníženou pozorností než u dětí bez snížené pozornosti.

5. Konceptualizace a operacionalizace

Narušená výslovnost – narušení zvukové stránky řeči, tedy nesprávná výslovnost jedné či více hlásek mateřského jazyka

Indikátory - výslovnost jednotlivých hlásek, výslovnost ve spontánním projevu

Navazování sociálních vztahů – schopnost navazovat vztahy s ostatními jedinci prostřednictvím komunikace (verbální či neverbální)

Indikátory – počet přátel, vztah s učitelem a s ostatními dětmi, schopnost spolupracovat, zapojení do kolektivu

Obtíže v neverbální komunikaci – neschopnost vhodně využívat či porozumět neverbální komunikaci

Indikátory – využívání gest a mimiky přiměřených situací, porozumění gestikulaci a mimice ostatních dětí, schopnost projevovat emoce a rozeznávat je u ostatních

Obtíže v komunikační schopnosti – negativní vliv jedné či více jazykových rovin na komunikační záměr jedince

Indikátory – výslovnost, gramatická stránka řeči (správné časování, skloňování, předložkové vazby, tvorba vět a souvětí), slovní zásoba (porozumění běžnému rozhovoru, vyprávění, chápání instrukcí, úroveň vyjadřování), samostatné vyjadřování (plynulost, vyjádření samostatně či nutná pomoc), porozumění

Role komunikačního partnera – očekávaný způsob chování při komunikaci s jedním či více jedinci

Indikátory – neskákání do řeči, udržení tématu rozhovoru, oční kontakt, schopnost naslouchat, zdvořilostní návyky

Snížená pozornost – neschopnost se delší dobu soustředit na vybranou činnost či obsah

Indikátory – snadná odklonitelnost pozornosti (lehké narušení pozornosti okolními jevy), časté přerušování činnosti, časté střídání činností

6. Sběr dat

Sběr dat bude probíhat prostřednictvím pozorovacího archu vlastní konstrukce. Základní soubor tvoří děti před nástupem povinné školní docházky v Jihomoravském kraji, ze kterého bude vybrán výzkumný vzorek, a to na základě záměrného výběru. Ředitelé vybraných mateřských škol budou kontaktováni prostřednictvím emailu nebo telefonu. V případě jejich souhlasu s provedením výzkumného šetření v jejich mateřské škole se za nimi osobně dostavím a domluvíme se na termínu pozorování. Výzkumný vzorek by se měl pohybovat přibližně kolem 30 dětí před nástupem povinné školní docházky.

7. Ukázka z pozorovacího archu

Dítě: .....

Věk: .....

Sledované kategorie	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá	Poznámka
Aktivní zapojení do kolektivu				
Udržení pozornosti				
Oční kontakt				
Zdvořilostní návyky				
Dodržování pravidel komunikace				
Spolupráce				
Využití gest a mimiky				
Samostatné vyjadřování				

Narušení komunikační schopnosti	Ano	Ne	Poznámka
Narušená výslovnost.			
Dostatečná slovní zásoba.			
Narušení gramatické stránky řeči.			

8. Možné problémy

Největší problém spatřuji v možné neochotě ředitelů mateřských škol se výzkumného šetření zúčastnit. Tomuto problému bych se ráda snažila předcházet tím, že se budu snažit ředitele mateřských škol přesvědčit o významu jejich spolupráce na výzkumném šetření. Obdobný problém by mohl nastat v případě rodičů, kteří nebudou ochotni souhlasit se zapojením jejich dítěte do výzkumného šetření. Zde se nabízí řešení v podobě důsledného vysvětlení průběhu výzkumného šetření a také ujištění o tom, že veškerá data jsou anonymní a budou využita pouze pro účely diplomové práce.

9. Seznam relevantní literatury

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007, 212 s. ISBN 9788025118290.

- DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, 420 s. ISBN 8071699888.
- DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník*. 1. vyd. Tďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1998, 192 s.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 8085931796.
- KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 224 s. ISBN 8024711109.
- LECHTA, V. *Logopedické repetitórium*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1990, 278 s. ISBN 8008004479.
- MACHOVÁ, S., ŠVEHLOVÁ, M. *Sémantika & pragmatika jako lingvistické disciplíny*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, 190 s. ISBN 8086039056.
- PRŮCHA, J. *Dětská řeč a komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 199 s. ISBN 9788024736037.
- TEGZE, O. *Neverbální komunikace*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2003, 482 s. ISBN 807226429x.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 8024609568.
- WATZLAWICK, P. *Pragmatika lidské komunikace*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1999, 243 s. ISBN 8086088049.

KOMENTÁŘ

Dobře a pečlivě zpracovaný projekt, doporučila bych rozšířit počet hypotéz i respondentů ☺.